

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНОЮ ПОДАТКОВИХ ВАЖЕЛІВ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

In this article the author examines the tax policy measures applied by the government of Ukraine in order to fight global financial crisis which has hit Ukrainian economy severely. For this purpose the author analyzes the Laws adopted by Verkhovna Rada of Ukraine specifically in connection with the crisis.

Загально визнано, що одним з найефективніших інструментів, які можуть використовуватися державою для впливу на економіку, є податки. За допомогою податкової політики держава може стимулювати зростання економіки в цілому чи її окремих секторів, а також створювати обмеження для спрямування ринкових тенденцій у потрібному напрямку.

Зрозуміло, що в умовах глобальної фінансової кризи, податкова політика є дієвим засобом для подолання кризових явищ.

Оскільки фінансова криза триває вже певний час, а деякі вчені навіть вже говорять про її завершення, на сьогоднішній день вважаємо доцільним проаналізувати податкові заходи, що використовувалися нашою державою для боротьби з кризою.

У період, коли питання боротьби з фінансовою кризою стало найгострішим, Верховна рада України прийняла цілий ряд законів, спрямованих на подолання наслідків фінансової кризи, хоча деякі з них набрали чинності лише нещодавно, а деякі вже не діють, оскільки були визнані неконституційними Конституційним судом України.

Деякі з законів, прийнятих в рамках боротьби з негативними наслідками фінансової кризи, передбачають також і податкові заходи. Проаналізуємо ці заходи.

Почнемо зі змін, запроваджених Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою» від 4 лютого 2009 року №923-VI [1]. Цей Закон в екстреному порядку врегулював застосування спеціального механізму ГАТТ-СОТ, яким передбачена можливість встановлення тимчасової надбавки до імпорتنних тарифів у разі критичного стану платіжного балансу. Закріплення зазначеного механізму на законодавчому рівні було вкрай необхідним кроком, адже господарюючі суб'єкти нашої держави ще знаходяться в стадії адаптації до нових конкурентних умов, а в часи фінансової кризи та значного дефіциту платіжного балансу можливість відійти від зобов'язань, взятих нашою державою у зв'язку зі вступом до СОТ, є особливо потрібною.

Слід згадати також про Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо мінімізації впливу фінансової кризи на розвиток вітчизняної промисловості» від 18 грудня 2008 року №694-VI [2]. Цей нормативно-правовий акт передбачав широкий набір податкових пільг для промислових підприємств. Ці пільги були направлені в першу чергу на стимулювання внутрішніх інвестиційних підприємств у засоби виробництва. Втім, зазначений Закон було визнано неконституційним, а тому зазначені пільги вже не діють.

Одним з перших антикризових законів було прийнято Закон України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та

* аспірант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Шнирков О.І.

про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 31 жовтня 2008 року № 639-VI [3]. Цим Законом запроваджувалися зміни і в податковій сфері – спеціальний режим оподаткування ПДВ для сільськогосподарських виробників. Однак, цей закон також був визнаний неконституційним, а тому спеціальний режим вже не діє.

Втім для вітчизняних сільськогосподарських виробників наразі діють інші пільги, які були запроваджені Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки агропромислового комплексу в умовах світової фінансової кризи» від 22 грудня 2009 року № 1782-VI [4]. Так, цим Законом було внесено зміни до Закону «Про податок на додану вартість», за якими передбачається, що тимчасово переробні підприємства використовують суми ПДВ, одержані ними за реалізовану м'ясну та молочну продукцію, виключно для виплати дотацій сільськогосподарським товаровиробникам, у яких було придбано молоко та м'ясо в живій вазі.

Інші зміни в оподаткуванні, які безпосередньо пов'язані з кризою, торкнулися банківського сектору економіки. Вони були внесені Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи» від 23 червня 2009 року № 1533-VI [5].

Ці зміни направлені передусім на підтримку банківського сектору економіки. Найвагомим нововведенням цього Закону стало наданням банкам дозволу на включення до валових витрат, тобто віднесення на зменшення оподаткованого прибутку, 100% сформованих банками сукупних страхових резервів. Зазначений порядок діє до 1 січня 2011 року, після чого у валові витрати буде дозволено включати лише 80% сукупних страхових резервів. Також Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» було доповнено п/п. 7.9.7; цим положенням чіткіше врегульовано порядок обліку операцій з правами вимоги зобов'язань у грошовій формі. Крім цього, встановлені тимчасові (до 1 січня 2011 р.) спеціальні правила визнання банками доходів за кредитними операціями – за датою їх фактичного отримання.

Законом запроваджені «антикризові» пільги з обкладення банків ПДВ. Так, було введено положення, за яким звільняються від оподаткування операції банків та інших фінансових установ з поставки заставленого майна, на яке було звернено стягнення.

Цікаво, що зазначені зміни дублюються в Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення банків» від 24 липня 2009 року № 1617-VI [6]. Внаслідок цього в Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» наразі є два абсолютно ідентичних п/п. 7.9.7.

Продовжуючи розгляд антикризових податкових заходів секторальної дії вважаємо за доцільне згадати також Закон України «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва» від 25 грудня 2008 року № 800-VI. Цим Законом передбачено відстрочення сплати будівельними організаціями пайових внесків на розвиток інженерно-транспортної і соціальної інфраструктури населених пунктів та внесків до цільових фондів місцевих бюджетів.

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що антикризові заходи, прийняті Українською державою, мають загалом галузевий характер, і використані податкові інструменти не є винятком з цієї тенденції. Можна виділити два основних сектора, за якими держава намагалася протидіяти кризі саме за допомогою податкових заходів. Це, по перше, сільськогосподарський та банківський сектори економіки. Певні незначні податкові пільги було надано також у сфері житлового будівництва. Інші сектори економіки спеціальних податкових стимулів у зв'язку з кризою не отримали. Втім, на нашу думку, підприємства металургійного сектору економіки (та не лише вони) потребували та потребують підтримки з

боку держави не менш ніж банківський сектор, якому, мабуть, слід було більш розсудливо ставитися до кредитування населення у «докризисний» період.

Також можна констатувати відсутність системного, комплексного підходу до використання податкових важелів. Це яскраво ілюструється прийняттям двох законів, які передбачали майже ідентичні податкові заходи для підтримки банківського сектору.

Як підсумок, на нашу думку, податкові стимули були б більш ефективними, якби перед затвердженням змін до законодавчих актів сперш була розроблена комплексна стратегія виходу з кризи та використання податкової політики з цією метою. Зазначена програма мала б бути поставлена на широке обговорення з залученням експертів та представників тих галузей економіки, які постраждали від кризи.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою» від 4 лютого 2009 року №923-VI // Урядовий кур'єр. – 2009, 02 - № 33;
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо мінімізації впливу фінансової кризи на розвиток вітчизняної промисловості» від 18 грудня 2008 року №694-VI // Урядовий кур'єр. – 2009, 02 - № 12;
3. Закон України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 31 жовтня 2008 року № 639-VI // Урядовий кур'єр. – 2008, 11 - № 207;
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки агропромислового комплексу в умовах світової фінансової кризи» від 22 грудня 2009 року № 1782-VI // Урядовий кур'єр. – 2009, 12 - № 245;
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи» від 23 червня 2009 року № 1533-VI // Урядовий кур'єр. – 2009, 11 - № 218;
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення банків» від 24 липня 2009 року № 1617-VI // Урядовий кур'єр. – 2009, 08 - № 141;
7. Закон України «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва» від 25 грудня 2008 року № 800-VI // Урядовий кур'єр. – 2009, 01 - № 4;
8. Рішення Конституційного Суду України від 24 листопада 2009 року № 29-рп/2009 // Вісник Конституційного Суду України, 2009, 00, № 5.